

ΓΡΗΓΟΡΗΣ ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΣ

ΤΑΚΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ
ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΩΝ

Υγεία στην προσχολική ηλικία:
Εικόνα νοσηρότητας και ανάγκες
πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας

Ίδρυμα Ερευνών για το παιδί,
Αθήνα, 1991, σελ. 306

ΣΥΧΝΑ σχολιάζεται το γεγονός ότι, για ένα αποτελεσματικό σύστημα υγείας, απαιτείται «πολιτική βούληση» και «χρήματα». Σπάνια, όμως, επισημαίνεται ότι η αποτελεσματικότητα είναι άμεσα συνδεδεμένη με την καταγραφή και αναγνώριση των αναγκών (και της νοσηρότητας) σε μια δεδομένη κοινότητα ή στην κοινωνία ευρύτερα.

Σχεδιάζω υπηρεσίες υγείας σημαίνει ανταποκρίνομαι στις κοινωνικές ανάγκες χωρίς να ξοδεύω άσκοπα (η γνωστή προσέγγιση του cost-effectiveness).

Το βιβλίο του Τάκη Παναγιωτόπουλου και των συνεργατών του είναι ένα πολύ καλό παράδειγμα όχι μόνο μιας καλοσχεδιασμένης εμπειρικής έρευνας, αλλά και μιας ορθολογιστικής προσέγγισης που έχει πολλά να προσφέρει στο σχεδιασμό της πρωτοβάθμιας περίθαλψης.

Κύριο θέμα αυτής της μελέτης είναι η εικόνα νοσηρότητας που παρουσιάζουν παιδιά της προσχολικής ηλικίας στο Δήμο Περάματος Πειραιώς. Η μελέτη εκπονήθηκε από το Νοέμβριο του 1986 έως τον Ιανουάριο του 1987 και αποτέλεσε τον κύριο κορμό της διδακτορικής διατριβής του συγγραφέα.

Το βιβλίο είναι χωρισμένο σε δώδεκα αυτοτελή κεφάλαια, το καθένα από τα οποία περιλαμβάνει μια ουσιαστική κάλυψη των ευρημάτων και συμπεράσματα για κάθε ενότητα που ερευνήθηκε.

Τα δύο πρώτα κεφάλαια περιέχουν την εισαγωγή και τη μεθοδολογία. Το τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται στα κοινωνικά και οικογενειακά χαρακτηριστικά του δείγματος, ενώ τα δύο επόμενα περιέχουν στοιχεία για την υγεία της οικογένειας, καθώς και λεπτομέρειες για θέματα όπως η εγκυμοσύνη, ο τοκετός και ο θηλασμός. Τα κεφάλαια 6, 7 και 8 παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς αναφέρονται στη σωματική υγεία, την ψυχοκινητική ανάπτυξη, την ακοή, την όραση και σε προβλήματα συμπεριφοράς των παιδιών.

Η χρήση των υπηρεσιών υγείας και η κατανάλωση φαρμάκων αποτελούν τη θεματολογία των κεφαλαίων 9 και 10. Στα δύο τελευταία κεφάλαια του βιβλίου (11 και 12) σχολιάζονται η εκλεκτική κατανομή της αρρώστιας και τα γενικά συμπεράσματα της μελέτης.

Παρουσιάζοντας το παραπάνω βιβλίο θα αναφερθώ στα στοιχεία που, κατά τη γνώμη μου, εμφανίζουν όχι μόνο στενό επιστημονικό, αλλά ευρύτερο ενδιαφέρον.

Από τα πιο σημαντικά στοιχεία αυτού του βιβλίου είναι το γεγονός ότι βασίζεται σε εμπειρική έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε συγκεκριμένο χρόνο και χώρο. Αυτό σημαίνει ότι τα συμπεράσματα της μελέτης είναι προϊόντα συγκεκριμένης επιστημονικής μεθοδολογίας και στατιστικής ανάλυσης. Κατά συνέπεια, τόσο η εικόνα νοσηρότητας που παρουσιάζει το δείγμα των παιδιών που εξετάστηκαν, όσο και οι προτάσεις του συγγραφέα για μια συνολική αντιμετώπιση των φαινομένων νοσηρότητας βασίζονται σε επιστημονικά επιχειρήματα και όχι σε γνώμες ή απλές παρατηρήσεις. Η τεράστια σημασία της επιστημονικής τεκμηρίωσης είναι ευνόητη: ιδιαίτερα στη χώρα μας, όπου προφανής είναι η έλλειψη επιστημονικών επιχειρημάτων σ' έναν τόσο ευαίσθητο τομέα όσο ο σχεδιασμός υγείας.

Αξιοσημείωτο είναι ότι ο συγγραφέας παραθέτει συγκριτικά στοιχεία, κυρίως από ελληνικές και αγγλικές επιδημιολογικές έρευνες, γεγονός που επιτρέπει στον αναγνώστη να σχηματίσει μια πληρέστερη εικόνα για την κάθε ενότητα.

Εξάλλου, σημαντικά στοιχεία αποτελούν η παρατιθέμενη βιβλιογραφία, οι ουσιαστικοί πίνακες και τα εργαλεία που χρησιμοποίησε ο συγγραφέας και οι συνεργάτες του (π.χ. ερωτηματολόγια) για τη συλλογή των στοιχείων της έρευνας. Τα στοιχεία αυτά μπορούν να αποδειχθούν πολύτιμα, ιδιαίτερα για τον επιστήμονα/ερευνητή που θα θελήσει είτε να επαναλάβει την έρευνα ύστερα από κάποιο χρονικό διάστημα (οι λόγοι επανάληψης είναι ευνόητοι), είτε να χρησιμοποιήσει τα ίδια εργαλεία σε παρόμοια έρευνα.

Στο δεύτερο κεφάλαιο του βιβλίου με τίτλο «Μέθοδοι», ο συγγραφέας παραθέτει με σχολαστικότητα και ακρίβεια τη μεθοδολογία που ακολούθησε για την εκπόνηση αυτής της εργασίας. Το κεφάλαιο αυτό είναι καθοριστικής σημασίας για την ερμηνεία των ευρημάτων της έρευνας.

Συνοψίζοντας, η μελέτη του Τάκη Παναγιωτόπουλου είναι οργανωμένη κατά τρόπο ώστε να καλύπτονται όλες οι πτυχές του θέματος, η εύληπτη δε γλώσσα, στην οποία διατυπώνεται, επιτρέπει την προσέγγισή της και από τον μη ειδικευμένο επιστήμονα.

Ο σχεδιασμός, η εκτέλεση, η ανάλυση των στοιχείων της έρευνας και η παρουσίαση των αποτελεσμάτων της φέρουν τη

σφραγίδα του σχολαστικού επιστήμονα, με πλήρη γνώση του αντικειμένου του. Άξιος ιδιαίτερης προσοχής είναι άλλωστε και ο ρεαλισμός που χαρακτηρίζει τις προτάσεις του συγγραφέα για το σχεδιασμό υπηρεσιών και την οργάνωση πρωτοβάθμιας φροντίδας.

Από τα παραπάνω προκύπτει ασφαλώς το ενδιαφέρον και η επιστημονική εγκυρότητα του σχολιαζόμενου βιβλίου: υποθέτω ότι οι κυριότεροι παράγοντες που συνέβαλαν στην επιτυχία αυτού του βιβλίου, εντοπίζονται στην επιστημονική κατάρτιση του συγγραφέα και των συνεργατών του, στη συμβολή του Ιδρύματος Ερευνών για το παιδί, που φιλοξένησε την εργασία του και ίσως – γιατί όχι... – στην αγγλοσαξωνική του μεταπτυχιακή παιδεία.

Πριν ολοκληρώσω αυτή την παρουσίαση, θα ήθελα να αναφερθώ σε κάποιες αδυναμίες του βιβλίου. Μία απ' αυτές είναι η πολύ περιορισμένη ανάπτυξη των θεμάτων «Η εξέλιξη των αντιλήψεων για τη φύση της αρρώστιας» και «Η αποτελεσματικότητα των συστημάτων υγείας», που αναφέρονται στο πρώτο κεφάλαιο.

Τα παραπάνω θέματα, επειδή ακριβώς σχετίζονται με κοινωνικοπολιτικούς παράγοντες, είναι πολύ δύσκολο να αναπτυχθούν σε μία και μιάμιση σελίδα αντίστοιχα.

Μια δεύτερη αδυναμία εντοπίζεται στο κεφάλαιο 11, με τίτλο «Η εκλεκτική κατανομή της αρρώστιας».

Ο συγγραφέας, κατά τη γνώμη μου, παραλείπει να σχολιάσει την ουσιαστική σχέση μεταξύ κοινωνικής τάξης και φαινομένων νοσηρότητας. Μια τέτοια αναφορά/συζήτηση θα ήταν αποκαλυπτική των οικονομικοπολιτικών διαστάσεων που παρουσιάζουν τα φαινόμενα νοσηρότητας.

Στο σημείο αυτό χρήσιμο είναι, πιστεύω, να γίνει μνεία της μελέτης των P. Townsend και N. Davidson με τίτλο *Inequalities in Health* (The Black Report) 1982, Penguin Books. Πρόκειται για την πιο σημαντική και επιστημονικά τεκμηριωμένη κριτική που ασκήθηκε στο Εθνικό Σύστημα Υγείας της Μ. Βρετανίας από το 1942, η οποία αναφέρεται στη σχέση υγείας – κοινωνικής τάξης. Η απουσία αναφοράς σ' αυτή την εργασία γίνεται ιδιαίτερα αισθητή στην, κατά τα άλλα, τόσο πλούσια βιβλιογραφία που παραθέτει ο συγγραφέας.

Τελειώνοντας, εύχομαι το βιβλίο του Τάκη Παναγιωτόπουλου να μελετηθεί κυρίως από όσους θέλουν να πιστεύουν ότι ασχολούνται με το σχεδιασμό και την παροχή υπηρεσιών υγείας. ■